

TIJD

BEELDENE VAKKEN CPE EN CSE
EXAMEN VMBO-GL EN TL

MAGAZINE 2020

TIJD

'Soms lijkt een lesuur voor je gevoel een eeuwigheid te duren.' In deze opmerking zie je het bestaan van verschillende soorten tijd. Ten eerste de letterlijke tijd, de tijd zoals de klok die aangeeft. Deze tijd is belangrijk voor het regelen van veel zaken in ons dagelijks leven, bijvoorbeeld je lesrooster, de voetbalcompetitie of de dienstregeling van het openbaar vervoer. Naast deze letterlijke tijd is er ook de tijd zoals je die ervaart. Zo lijkt een leuk concert voorbij te vliegen, de zomervakantie eindeloos te duren en ligt het moment dat je met pensioen gaat nog ver in de toekomst. De tijd kent veel invalshoeken die ook voor kunstenaars regelmatig als inspiratiebron dienen.

Mark Formanek, *Standard Time*, 2009

Hans Eijkelboom, *Photo Notes*, vrijdag 22 september 2000

De tijd bewaren

Er zijn momenten waarvan je zou willen dat ze nooit voorbij gaan; kon je ze maar bewaren, in een doosje stoppen en vasthouden voor altijd. Het is een reden waarom er zoveel mensen zoveel foto's maken: om die momenten vast te leggen en later nog een keer te genieten van bijvoorbeeld je eerste stapjes, die prachtige zonsondergang op vakantie, het eerste schoolfeest, dat bijzondere moment van je diploma-uitreiking of later misschien van je huwelijk. Met foto's kun je ook proberen om de tijdgeest vast te leggen, om jaren later te zien hoe we er 'toen' allemaal (hetzelfde) uitzagen.

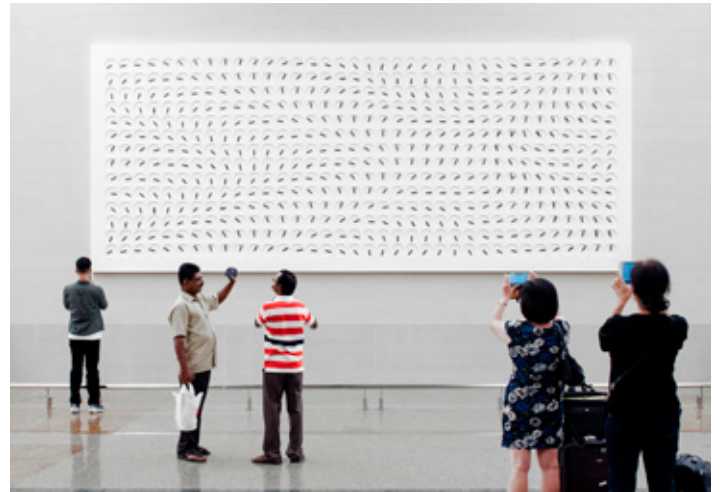
OP DE COVER

Olafur Eliasson, *Ice Watch*, 2015

Studio Lerner & Sander, *Chocolate Bunny*, 2007

Het vastleggen van tijd

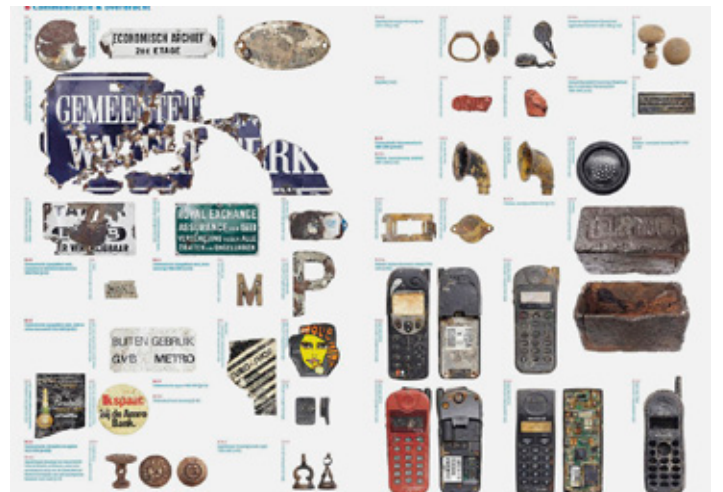
Om de tijd te weten zijn er afspraken gemaakt waar iedereen zich aan houdt, overal op de wereld. Daarom praten we over uren, minuten en seconden. Om die uren, minuten en seconden vast te leggen en zichtbaar te maken, werden er zandlopers, zonnewijzers en later klokken en horloges uitgevonden. Tegenwoordig zien we op ons mobieltje hoe laat het is. Klokken worden op verschillende manieren vormgegeven, waarbij de functie een belangrijk aspect is. Regelmatig is een klok zelf (onderdeel van) een kunstwerk, waarbij er gespeeld wordt met de tijd, en de werkelijke tijd min of meer bijzaak is.

Humans since 1982, *A Million Times*, 2014-2018

Marc Quinn, *Eternal Spring*, 1998

Spul, catalogus archeologische vondsten Noord/Zuidlijn Amsterdam, 2018
Monumenten en Archeologie, erfgoed gemeente Amsterdam

Hans Op de Beeck, *Frozen Vanitas*, 2015

Erwin Olaf, *I wish, I am, I will be*, 2009

Vanitas

Iedereen weet dat we ooit zullen sterven en dat alles wat groeit zal vergaan. In de zeventiende eeuw was deze vergankelijkheid een geliefd onderwerp voor kunstenaars. Zij schilderden zogenaamde vanitas-stillevens waarop voorwerpen staan die verwijzen naar onze vergankelijkheid, zoals een schedel of een gedoofde kaars. Ook staan er voorwerpen op die verwijzen naar de tijdelijkheid van alles; zo heb je na je dood niets meer aan kostbare spullen, zoals een tulpe of een mooie schelp en ook niet aan alle kennis die je kreeg door het lezen van boeken. Deze stilleven leren de beschouwer een belangrijke les, namelijk: wát we ook doen of bezitten, uiteindelijk gaan we allemaal dood. Het vanitas-stilleven kennen we tot op de dag van vandaag.

Philippe de Champaigne, *Vanitas*, 1620-1674

Thijs Biersteker, *Plastic Reflectic*, 2016

De tijd dringt

Deze uitdrukking geeft aan dat er geen tijd meer te verliezen is en geldt zeker voor de milieuvuiling en de klimaatverandering die daarmee te maken heeft. Er zijn kunstenaars die ons willen waarschuwen en wakker schudden; ons met hun kunstwerken over dit onderwerp willen laten nadenken. Zo hopen zij dat mensen hun best gaan doen om er iets aan te veranderen. Er zijn ook kunstenaars die zoeken naar oplossingen waarbij duurzaamheid een belangrijk uitgangspunt vormt.

Elisa van Joolen, *Portal*, 2018

versnellen
tijdsverloop
verwachten
vergaan
bewaren
herinneren
tijdgeest
toekomst
confronteren

Kijk voor meer voorbeelden en inspiratie op het weblog:

www.td20.nl

DE TIJD DRINGT

Ice watch, Olafur Eliasson

De Deens-IJslandse kunstenaar Olafur Eliasson vindt het noodzakelijk dat de klimaatverandering breed onder de aandacht gebracht wordt. Hij wil de bewustwording voor het probleem vergroten en wil daar met zijn kunst een bijdrage aan leveren. In 2014 bedacht hij het concept voor *Ice Watch* (*IJsklok* of *Kijken naar ijs*), een enorme installatie van twaalf blokken ijs. De blokken ijs werden uit de gletsjers bij Groenland gehaald en wogen elk zo'n 1,5 tot 5 ton. Ze werden 'op elk uur van de klok' op een opvallende plek in een grote stad neergelegd. Hierbij waren het moment en de locatie belangrijk. In 2015 werd het kunstwerk bijvoorbeeld neergelegd voor het Pantheon in Parijs ¹, vlak bij het gebouw waar op hetzelfde moment een grote klimaatconferentie werd gehouden. Beschouwers van het werk konden *Ice Watch* niet alleen zien, maar ook het smeltende ijs voelen en aanraken ² en op deze manier zelf het smelten van de poolkap ervaren. Eliasson hoopte dat deze ervaringen het probleem van de smeltende poolkap letterlijk dichterbij zou brengen. Elke installatie is afgelopen wanneer de blokken ijs gesmolten zijn.

Op het gehele project, dat al drie keer tentoongesteld werd (in 2014 in Kopenhagen, in 2015 in Parijs en in 2018 in Londen) kwam ook commentaar, omdat Eliasson het ijs helemaal uit de gletsjers bij Groenland liet komen ^{3 4 5}. Het transport van de blokken ijs, dat zo snel en koel mogelijk moet gebeuren, is belastend voor het milieu. Ook belastend voor het milieu is het als vele bezoekers van het werk per auto of vliegtuig de steden zullen bezoeken.

<https://olafureliasson.net>

1

2

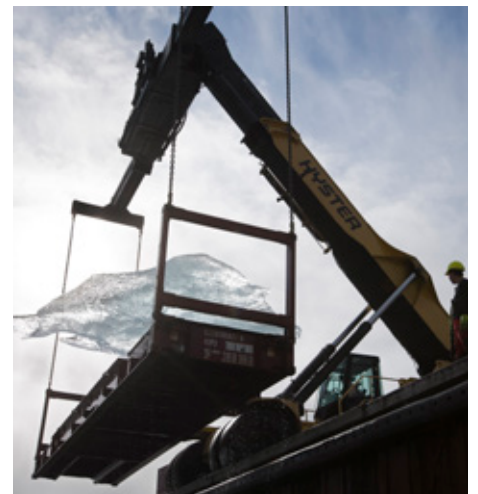

4

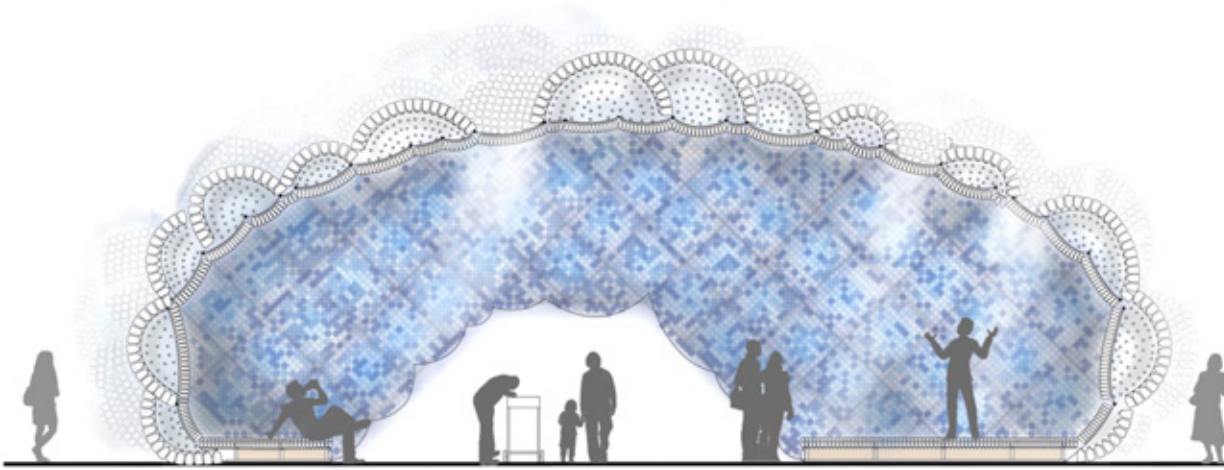
3

4

5

6

7

8

9

10

Head in the Clouds, StudioKCA

Ook de Amerikaanse kunstenaars Jason Klimoski en Lesley Chang uit New York, bekend als Studio KCA, vinden dat de tijd dringt. Met hun werk vragen ze aandacht voor de klimaatproblemen. Zo ontstond in 2013 *Head in the Clouds* (*Hoofd in de wolken*), een paviljoen in de vorm van een wolk [6](#) [7](#) dat zij ontwierpen voor een festival in New York. Met 200 vrijwilligers werd het paviljoen gebouwd. Via allerlei organisaties verzamelde zij lege plastic flessen in verschillende maten [8](#). Om het paviljoen te bouwen waren 53.780 flessen nodig, ongeveer hetzelfde aantal dat elk uur in de stad New York wordt weggegooid. In heel Amerika zijn dat 60 miljoen flessen per dag. De flessen werden gesorteerd op grootte. De kleine flessen werden aan de binnenkant rond een aluminium frame geplaatst. Deze flesjes werden gevuld met water in meerdere blauwtinten [9](#). Het water gaf naast een bijzonder lichteffect [10](#) ook gewicht aan het geheel waardoor het paviljoen bleef staan zonder fundering. Grote, witte plastic flessen aan de buitenkant gaven het paviljoen een wolkachtig uiterlijk. Met *Head in the Clouds* won het duo meerdere prijzen.

www.studiokca.com

GROEIEN

#Jan25 (#Sidibouزيد, #Feb 12, #Feb14, #Feb17...), Norma Jeane

De Italiaanse kunstenaar Norma Jeane (niet de echte naam, de kunstenaar wil onbekend blijven) maakte in 2011 de interactieve installatie *#Jan25 (#Sidibouزيد, #Feb 12, #Feb14, #Feb17...)*. De installatie voor een tweejaarlijkse tentoonstelling, de Biënnale van Venetië, begon met een blok klei van vier ton in de kleuren van de Egyptische vlag, rood, wit en zwart ¹. De titel van het werk verwijst naar enkele populaire hashtags op Twitter tijdens de opstand in Egypte, begin 2011. Met die opstand wilde men onder andere aandacht voor meer vrijheid van meningsuiting. Bezoekers van de Biënnale werden uitgenodigd om in dezelfde ruimte iets met de klei te doen. Wát je wilde doen, mocht je helemaal zelf weten. In de loop van de tentoonstelling, die ruim vijf maanden duurde, veranderde het werk constant ^{2 3 4 5}. De installatie stond symbool voor die vrijheid waarvoor geprotesteerd werd: de bezoekers mochten alles doen wat ze wilden. Gedurende de tentoonstelling werd het kunstwerk symbool voor de politieke chaos die de protesten in Egypte inmiddels hadden veroorzaakt.

www.normajeane-contemporary.com

1

2

3

4

5

Dasha, Urs Fischer

De Zwitserse kunstenaar Urs Fischer werkt regelmatig met het thema 'verval'. Met materialen als rottend fruit of brood maakt hij tijdelijke sculpturen. Sinds 2011 werkt hij met kaarsvet en maakt hij enorme kaarsen in de vorm van bekende kunstwerken uit de kunstgeschiedenis of van vrienden. In 2018 maakte hij *Dasha*, een meer dan levensgrote kaars **6**, waarvoor de bevriende, rijke kunstverzamelaar Dasha Zhukova model stond. Aan het begin van de tentoonstelling werd het lontje boven op het hoofd aangestoken **7**. Het kunstwerk brandde elke week wat verder op **7 8 9 10 11** tot er na een aantal weken alleen wat gesmolten was overbleef. Wat Fischer vooral bezighoudt, is de verandering die plaatsvindt tijdens het proces, symbolisch voor het verstrijken van de tijd en het onvermijdelijke verval.

VERVALLEN

www.ursfischer.com

6

7

8

9

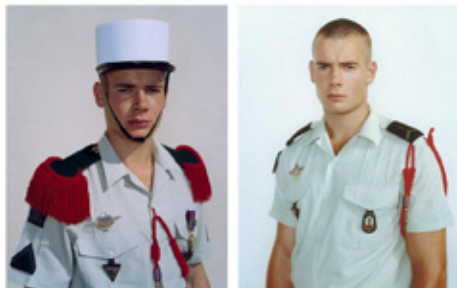

10

11

TIJD

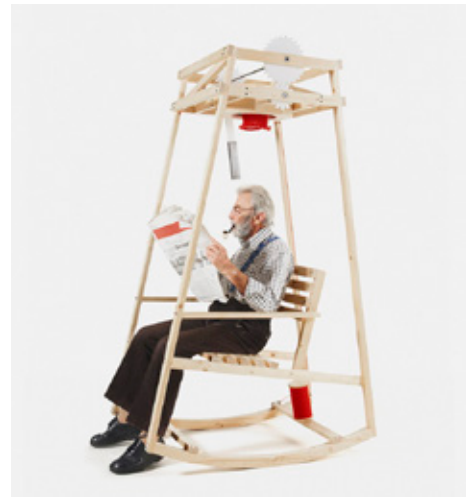
Rineke Dijkstra, *OLIVIER (The French Foreign Legion)*, 2000-2003

Oscar Muñoz, stills uit *Re/Trato*, 2003

Stephen Turner's *Exbury Egg*, 2013-2014

ECAL/Damien Ludi & Colin Peilleux, *Rocking Knit*, 2016

Damien Hirst, *For the Love of God*, 2007

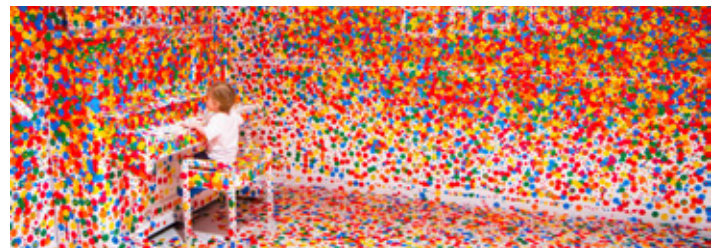
Leon de Bruijne, *Quick Sand*, 2015

Yuima Nakazato, collectie *Freedom*, 2017-2018

Christian Marclay, *The Clock*, 2010

Yayoi Kusama, *The Obliteration Room*, tentoonstelling Brisbane 2011-2012

Het magazine *Tijd* verschijnt t.b.v. het examen Beeldende Vakken VMBO 2020. Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Bronvermelding Damien Hirst: © Damien Hirst and Science Ltd. All rights reserved c/o Pictoright, DACS/Artimage 2019. Photo: Prudence Cuming Associates Ltd.

ontwerp: Sandra Derksen, Hoog-Keppel | © Cito, Arnhem